

Remissvar över Europeiska kommissionens förslag till ett krisinstrument för den inre marknaden

(Ert diarienummer UD2022/12161)

Jordbruksverket har beretts tillfälle att yttra sig över ovan rubricerat förslag.

Sammanfattning

Jordbruksverket delar bilden att begränsningar i den fria rörligheten för varor och tjänster som uppkommer i händelse av kris måste hanteras skyndsamt inom EU. Förslaget berör breda aspekter av den inre marknaden som fri rörlighet av varor och tjänster i kristid, samt säker tillgång av kritiska produkter.

Förslaget innehåller också förslag till ett nytt system för övervakning av marknaderna i EU. Jordbruksverket ser positivt på att EU-kommissionen tar hänsyn till marknadens utmaningar, men förslaget är så pass omfattande att mer analys behövs. Jordbruksverket kan därför varken instämma i eller motsätta sig förslagen utan vill i vårt svar belysa de förslag som vi ställer oss tveksamma till.

Förslagets inverkan på den inre marknaden och på Jordbruksverkets verksamhet

Den inre marknaden förser Sverige med en stor del av jordbrukets insatsvaror och maten som vi konsumerar, men utgör också avsättningsmöjlighet för överskott på exempelvis spannmål. EU:s handelsbalans på de viktigaste livsmedlen är positiv vilket bidrar till livsmedelstrygghet. I dagens situation hade det varit förödande för svenskt jordbruk om inte inflödet av gödselmedel, som vi inte tillverkar själva, hade fungerat.

Även inom jordbruksområdet finns exempel på att den inre marknaden och den fria rörligheten störts i samband med Rysslands invasion av Ukraina. Det finns också exempel på bristsituationer där det fungerat förhållandevis bra. Exempelvis under torkan 2018 då det fanns en befarad brist på foder, men grovfoder ändå kunde föras in till Sverige från andra medlemsländer, i den mån det var lönsamt med sådan införsel.

Vi delar bilden att begränsningar i den fria rörligheten för varor och tjänster som uppkommer i händelse av kris måste hanteras skyndsamt inom EU. De förslag som ingår i remissen är däremot komplexa, omfattar många områden och kan inte analyseras i tillräckligt hög utsträckning under tiden för denna remiss. Flera av förslagen riskerar att få långtgående följd effekter, både på handel gentemot tredje land, samt på respektive medlemsstats ambitioner att planera inför höjd beredskap.

Förslag som Jordbruksverket känner tveksamhet kring

Följande är exempel på vad som, enligt vår bedömning, behöver förtydligas och utredas närmare:

- Hur Sverige skulle påverkas i ”Policy option 3 Solidarity”¹ där EU-kommissionen bland annat föreslås få verktyg för att fördela medlemsländernas strategiska reserver. En sådan användning av strategiska reserver påverkar tillämpningen av de nationella fullmaktslagarna vid höjd beredskap.
- I krisläget ingår bland annat att EU-kommissionen kan be näringsidkare att godta prioriterade ordrar. Detta riskerar att verka marknadsstörande. Dessa ordrar riskerar även att tränga bort befintliga ordrar, vilket får effekter på den nationella avtalsrätten.
- Det finns en risk att den samlade effekten av krisinstrumentet påverkar näringsidkares syn på att producera strategiskt viktiga produkter inom EU. Sveriges krisberedskap är uppbyggd på samverkan och frivillighet hos samhällets alla aktörer.

Aktörer inom näringen kan mot denna bakgrund behöva kompenseras för särskilt ingripande åtgärder som informationskrav, produktionsökningskrav eller krav på att omprioritera i orderingången. En förmodad konsekvens av regelverket är att medlemsstaterna kommer att stå för kostnader relaterade till uppbyggnad av strategiska reserver, eventuella gemensamma upphandlingar, eller för ovan nämnda kompensationer till aktörer inom näringen.

Vidare framgår att den rådgivande gruppen som ska inrättas enligt förslaget och EU-kommissionens sekretariat för krishantering på den inre marknaden ska kunna hantera djupgående marknadsanalyser på en väldigt bred palett av produkter vilket kan medföra att analyserna inte håller samma goda kvalitet som om de gjorts av specifika områdesexperter. Vid breda störningar innebär det dessutom många produkter att behandla vilket kräver många nationella kontaktytor. Detta medför att den nationella instans som ska varsko EU-kommissionen om risker får ett brett ansvar som sannolikt påverkar flera olika myndigheters ansvarsområden.

¹ s. 11 i 2022/0278

Det ska dessutom inrättas en kriskommitté som kan hantera och besluta om genomförandeakter för vissa av åtgärderna. Idag hanteras krisåtgärder till stor del inom det reguljära kommittéarbetet inom jordbruksområdet. En fragmenterad hantering riskerar att bli mindre effektiv.

Vi noterar också att det i förslaget till regelverk inte framgår någon tydlig definition av begreppen vaksamhetsläge (vigilance) och kris (emergency). Med tanke på att vi nyligen haft både befarade och faktiska situationer med brist eller begränsad tillgång på marknaderna för jordbrukets råvaror är tydlighet viktigt när det är aktuellt med ett förhöjt läge.

I detta ärende har generaldirektören Christina Nordin beslutat. Gustav Helmers har varit föredragande. I den slutliga handläggningen har också chefsjuristen Ida Lindblad Hammar, Olof Johansson, Eva Jirskog, Marie Törnquist och Sara Sundelius deltagit.

Christina Nordin

Gustav Helmers

Yttrandet har signerats digitalt och saknar därför namnunderskrifter.

Kopia till:

Näringsdepartementet